

Müzik tarihinin derinliklerinde yaşayan bir soru

Bizet'in ölümüne Carmen mi sebep oldu?

3 Mart 1857 gecesi, Carmen'in birinci perdesi ilk defa olarak açılıyordu! Biderinci tablodaki Seville meydanı... Morales'in: «Ne arıyorsun, güzel kız?» sözleri... Daha kostümlü provalar yapılırken korist hanımlar seslerine ne kadar zararlı olduğunu bilindiği hâlde kendilerine âdi sigaralar içirtmelerine itiraz etmiye başlamışlar, saygıdeğer artistleri birer sokak kadınına çeviren besteciye bu hareketini pahalıya ödeteceklerini söylemişlerdi.

Dinleyicilerse, önceleri oldukça şaşkın, biraz da umduklarını bulamadıklarını belli etmişler, sonra duyguların kaba bir tarzda ifadesinden hoşlanmadıklarını, aile kadınları ile utanç verici bulduklarını söylemişlerdi. Ancak çıkan söylentilere rağmen temsil ıslıklanmamıştır. Dekor beğenilmemiş renkler çok çığ olduğu ileri sürülmüş, kostümler ve Carmen'in giydiklerinden bazıları ancak beğenilmmişti. Tüm olarak oyun, Anouilh'un tabiriyle, bugün «Kara piyes» diyebileceğimiz bir oyun sayılmıştır. Carmen'in askerlerle maceraları, kaçakçı ve asker kaçağı gibi şüpheli kişiler arasında yaşaması, o günkü seyircinin hoşuna gitmemiştir. Opera Müdüri'nün dahi «Hiç anlaşılmayan bir müzik» dediği partiyon tüm olarak beğenilmemişti. Yalnız ikinci perde prelüdü, toredor arıyası ve kentet, alkışlanmıştı. Üstelik, mezürü şaşırın baterist, Micaela'nın pianissimo'sunun orta yerinde iki hızlı vuruşu durumu daha da kötü yapmıştı. Oyun aslında umumi bir ilgisizlik içinde bitmiştir. O gecenin seyirci-

si, sonraları lirik tiyatro yıkılıklarında iyi yer işgal edecek olan bir opera seyrettiklerini hiç akıllarından geçirmemişlerdi.

Birinci perdenin sonunda Vincent d'Indy, birkaç müzisyen arkadaşıyla açık havada sigara içmek üzere dışarı çıktıklarında artistlerin giriş kapısının önünde Bizet'i pek üzgün dolaşır görünmüşlerdi. Gençler bestecinin etrafını alıp candan tebrik ettikleri zaman Bizet onlara teşekkür ederim: «Bunlara bana ilk söyleyen sizlersiniz. Korkarım son söyleyen de sizler olacaksınız» demişti. Dördüncü perde bitip de seyirciler, kendi şahsi işlerini konuşarak tiyatrodan çıkarılarken, Bizet iki librettisti, Meilhac ve Helévy, ile oradan ayrıldı. Her hâlden düştüğü sinir çöküntüsü belliydi. Kendinde bulunduğu emin olduğu dehasının en parlaklığını bu esere vermiş, halksa onu ne kadar soğuk kalsılamıştı. Üç arkadaşı sessizce yürüyerek evlerine gittiler.

Aynı günün sabahı gazeteler Bizet'in Legion d'Honneurle taltif edildiğini yazmıştı. O gece tiyatrodan çı-

kanlardan, şu acı sözleri söylemişti: «Bu gece ona nişan veremeyeceklerini bildikleri için bu sabah verdiler.»

«Carmen» in ilk temsilinden günü gününe tam üç ay sonra, 3 Haziran 1875 günü ölen Georges Bizet, otuzüç yaşındaydı.

Bazıları, Carmen'in uğradığı başarısızlığın bestecinin ölümüne sebep olduğunu söylemişlerdir. Fakat sonradan bunun aslı olmadığı kesin olarak iddia edilmiştir. Aslında Bizet öldüğü sırada uzun zaman kalmadıysa da Carmen daha afişlerdeydi. Carmen rolünü oynayan Madam Galli - Merié, verdiği bir bayanatta, «Halkın her zaman oyunu alâkayla takip ettiğini, ancak sonunda tenorla baş kadın şarkıcının evlenmesiyle biten oyunlar görmeye alışık seyircilerden bazılarının bu kadar acıklı sonucu olan eseri yadırgadıklarını söylemiştir. Esasen tiyatro salonunun boş kaldığı başkalarının ifadesinden de öğrenilmiştir. Besteciye yıpratın, günde onbeş saat onaltı, hatta daha fazla saat çalışması olduğunu söylerler. Doktorların ifade-

si ise birbirinden başka olmuştur: Biri amboli, diğeri kalb krizi, bir başkası boğazındaki bir abse... Bütün bunlar yine kesin bir şey öğretilmiyor.. Bununla beraber «Carmen» in başarısızlığının bestecinin sinirleri ve sıhhati üzerinde tesiri olmadığı diyemeyiz. Aleyhte yazılan yazılar olmasaydı Bizet belki de yüz yaşına kadar yaşardı diyemeyiz ama, bizce, kritiklerin ve seyircinin mes'uliyeti büyüktür. Bunlar sanatın acıklı taraflarıdır. Bazı dâhiler sefaletten öldüğü gibi bazıları da anlaşılmasından, üzüntüden ötürler.

O, 3 Haziran 1875 gecesi. Carmen rolündeki sanatçı, kaçakçılar sahnesinde is kambillerle fal açarken: «Ölüm, ölüm, hep ölüm» dediği anda Carmen'in bestecisi hayata gözlerini kapamıştı. Oyundan sonra locasında saati soran sanatçı ertesi günü bestecinin tam o sırada öldüğünü öğrenmişti.

H. GAUBER'DEN
Meliha ARTUN